

**XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARI IQTISODIYOTIGA TA'SIR ETUVCHI
OMILLAR**

Alikulov Azizbek Ernazarovich

*Davlat aktivlarini boshqarish agentligining Toshkent viloyati hududiy
boshqarmasi bosh mutaxassisi*

Annotatsiya. Ushbu maqola xizmat ko'rsatish tarmoqlarining iqtisodiyotga ta'sir etuvchi asosiy omillarini tahlil qiladi. Xizmat ko'rsatish sektori zamonaviy iqtisodiyotda muhim o'rin tutib, iqtisodiy o'sish, barqarorlik va raqobatbardoshlikni oshirishga yordam beradi. Maqolada xizmat ko'rsatish sektoriga ta'sir ko'rsatadigan texnologik innovatsiyalar, iqtisodiy sharoitlar, demografik o'zgarishlar, ijtimoiy omillar, hukumat siyosati va globalizatsiya kabi omillar o'rganiladi. Shuningdek, bu tarmoqning iqtisodiyotga qanday foyda keltirishi va uning rivojlanishiga qanday omillar ta'sir qilishini ko'rsatish maqsad qilingan. Maqola orqali xizmat ko'rsatish sektorining o'ziga xos xususiyatlari va uning iqtisodiy o'zgarishlardagi roli haqida chuqur tushuncha olish mumkin.

Kalit so'zlar: xizmat ko'rsatish sektori, iqtisodiyot, hukumat siyosati, globalizatsiya, ijtimoiy omillar, iqtisodiy o'sish, raqobatbardoshlik, xizmat ko'rsatish tarmoqlari, iqtisodiy ta'sir.

Аннотация. Данная статья анализирует основные факторы, влияющие на экономику через сектор услуг. Сектор услуг занимает важное место в современной экономике, способствуя экономическому росту, стабильности и повышению конкурентоспособности. В статье рассматриваются такие факторы, как технологические инновации, экономические условия, демографические изменения, социальные факторы, государственная политика и глобализация, которые оказывают влияние на сектор услуг. Также в статье показано, как этот сектор приносит пользу экономике и какие факторы влияют на его развитие. Через статью можно глубже понять особенности сектора услуг и его роль в экономических изменениях.

Ключевые слова: сектор услуг, экономика, государственная политика, глобализация, социальные факторы, экономический рост, конкурентоспособность, отрасли услуг, экономическое воздействие.

Annotation. This article analyzes the key factors that influence the economy through service sectors. The service sector plays a crucial role in the modern economy, contributing to economic growth, stability, and enhanced competitiveness. The article examines factors such as technological innovations, economic conditions, demographic changes, social factors, government policies, and globalization, which affect the service sector. Additionally, the article aims to demonstrate how this sector benefits the economy and the

factors that impact its development. Through this article, a deeper understanding of the unique characteristics of the service sector and its role in economic changes can be gained.

Keywords: *service sector, economy, government policy, globalization, social factors, economic growth, competitiveness, service industries, economic impact.*

Kirish. Bugungi kunda xizmat ko'rsatish sektori iqtisodiyotning eng muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, uning rivojlanishi va barqarorligi nafaqat davlatlarning iqtisodiy salohiyatini oshirishga, balki jamiyatning turmush darajasi va farovonligini yaxshilashga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Xizmat ko'rsatish sektori, o'zining o'zgaruvchan tabiati bilan, iqtisodiy jarayonlarga sezilarli darajada ta'sir etadi va jamiyatning ehtiyojlariga moslashib rivojlanadi. Ushbu tarmoqning ta'sir doirasi juda keng bo'lib, iqtisodiy barqarorlik, yangi ish o'rinlarini yaratish, innovatsiyalarni amalga oshirish, shuningdek, umumiy hayot sifatini oshirish kabi sohalarida katta o'rin egallaydi. Xizmat ko'rsatish sektorining iqtisodiyotga ta'siri turli omillar bilan chambarchas bog'liqdir. Ular orasida texnologik rivojlanish, iqtisodiy sharoitlar, demografik o'zgarishlar, hukumat siyosati, globalizatsiya, ijtimoiy va madaniy omillar mavjud. Har bir omil o'zining alohida ahamiyatiga ega bo'lib, tarmoqni rivojlantirishda va undan foydalanishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, raqamli texnologiyalar va internet platformalari xizmat ko'rsatish sohasining faoliyatini tubdan o'zgartirib, yangi biznes modellarini shakllantirishga olib kelgan bo'lsa, iqtisodiy o'sish va aholi daromadlarining oshishi esa xizmatlarga bo'lgan talabni ko'paytirgan. Xizmat ko'rsatish tarmoqlarining iqtisodiyotga ta'siri, nafaqat ichki omillar, balki global iqtisodiy tendensiyalar va xalqaro aloqalar bilan ham chambarchas bog'liqdir. Bularning barchasi davlatlar va kompaniyalar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda, ammo shu bilan birga, yangi chaqiriqlarni ham keltirib chiqarmoqda. Maqsadimiz ushbu maqolada xizmat ko'rsatish tarmoqlarining iqtisodiyotga ta'sir etuvchi asosiy omillarni tahlil qilish va ularning o'zaro aloqalarini o'rganishdir.

Hozirgi kunda xizmat ko'rsatish tarmoqlarining rivojlanishiga eng katta ta'sir etuvchi omillardan biri – texnologik yangiliklar va innovatsiyalardir. Mobil ilovalar, raqamli platformalar, sun'iy intellekt va avtomatlashtirish kabi texnologiyalar xizmat ko'rsatish sohalarini tubdan o'zgartirmoqda. Masalan, onlayn savdo va o'yin-kulgi xizmatlari o'zining qamrovini kengaytirgan holda global miqyosda iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, texnologiyalarning rivojlanishi xizmat ko'rsatish sifatini oshirishga, operatsion xarajatlarni kamaytirishga va mijozlarga tez va samarali xizmat ko'rsatish imkoniyatlarini yaratishga yordam beradi. Xizmat ko'rsatish sektori daromad darajasi va iqtisodiy sharoitlarga bevosita bog'liq. Iqtisodiyotning yuqori o'sishi va aholining daromadlarining oshishi xizmat ko'rsatish sektori talabining ortishiga olib keladi. Bu, o'z navbatida, iqtisodiyotning umumiy o'sishiga ta'sir etadi. Aholining daromadlari past bo'lgan mamlakatlarda xizmat ko'rsatish sektori kamroq rivojlangan bo'lishi mumkin, chunki insonlar ko'proq zarur ehtiyojlarga sarflashadi, nonushta yoki tibbiy xizmatlar kabi xizmatlar esa ikkinchi o'rinda qoladi. Aholining yosh tuzilmasi va demografik o'zgarishlar

xizmat ko'rsatish tarmoqlarining qanday rivojlanishini belgilaydi. Yoshlarga qaratilgan xizmatlar (masalan, o'yin-kulgi, ta'lim va texnologik xizmatlar) bozorini talab o'zgartirishi mumkin. Aholining qarish jarayoni esa sog'liqni saqlash, parvarish va xizmatlarga bo'lgan ehtiyojni oshiradi. Shu bilan birga, ko'plab rivojlangan mamlakatlarda mehnat resurslarining kamayishi va migratsiya kabi omillar xizmat ko'rsatish tarmoqlarining malakali kadrlar bilan ta'minlanishiga ta'sir ko'rsatadi.

Globalizatsiya va tashqi iqtisodiy aloqalar. Globalizatsiya jarayonlari xizmat ko'rsatish tarmoqlarining xalqaro bozorlarga chiqishini osonlashtirdi. Yangi bozorlar ochilishi, xalqaro investitsiyalar va xizmatlarning transchegaraviy almashinuvi orqali iqtisodiyotga yangi imkoniyatlar yaratilmoqda. Xizmat ko'rsatish tarmoqlari, ayniqsa, turizm, bank va moliya xizmatlari, IT va ta'lim sohalarida global miqyosda rivojlanmoqda. Bu esa, o'z navbatida, mamlakatlarning iqtisodiy integratsiyasini va raqobatbardoshligini oshiradi. Xizmat ko'rsatish sektoriga hukumat siyosati va regulyatorlik muhitining ta'siri katta. Hukumatlar, odatda, xizmat ko'rsatish tarmoqlarini o'z ichiga olgan sektorlarga soliq, litsenziya va boshqa turdagi tartibga solishlar orqali ta'sir ko'rsatadi. Masalan, transport, sog'liqni saqlash va ta'lim kabi sohalarida regulyatsiya va hukumat siyosati xizmatlar sifatini yaxshilash va ularning arzon bo'lishiga yordam beradi. Shu bilan birga, innovatsiyalarga rag'batlantirish va bozorni raqobatbardosh qilishga qaratilgan siyosatlar xizmat ko'rsatish tarmoqlarining samaradorligini oshiradi. Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyotga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan va turli omillar tomonidan boshqariladigan murakkab tizimdir. Texnologiyalardagi innovatsiyalar, iqtisodiy va demografik o'zgarishlar, shuningdek, hukumat siyosati va globalizatsiya kabi omillar xizmat ko'rsatish sektorining samarali rivojlanishiga ta'sir qiladi. Bu sektordagi o'zgarishlar esa o'z navbatida butun iqtisodiyotning o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Adabiyot tahlili. Xizmat ko'rsatish sektori global iqtisodiyotda keng tarqalgan va hozirgi kunda iqtisodiyotni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Xizmat ko'rsatish sohalarini tarmoqlarining rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish, iqtisodiy barqarorlik va o'sish uchun zaruriy shartlarni tushunish uchun muhimdir. Ilmiy adabiyotda xizmat ko'rsatish sektori iqtisodiyotga ta'sir qiluvchi ko'plab omillarni muhokama qiladi, ularning orasida texnologik yangiliklar, iqtisodiy sharoitlar, demografik o'zgarishlar, hukumat siyosati va ijtimoiy omillar mavjud. Xizmat ko'rsatish sektori iqtisodiyotning rivojlanishiga bevosita ta'sir etadigan soha bo'lib, uning umumiy ichki mahsulot (YaIM)dagi ulushi ortib bormoqda. Gospodinov (2016) xizmat ko'rsatish tarmoqlari global iqtisodiyotning asosiy yo'nalishlarini shakllantirishda eng muhim rolni o'ynashini ta'kidlagan. U, ayniqsa, transport, sog'liqni saqlash, ta'lim, turizm va moliya xizmatlarini iqtisodiyotning ustun tarmoqlari sifatida ko'rib chiqqan. Mazkur tarmoqlar iqtisodiy faoliyatni harakatlantirib, yangi ish o'rinlarini yaratishga, raqobatbardoshlikni oshirishga va davlatning umumiy salohiyatini oshirishga yordam beradi.

Texnologik yangiliklar va innovatsiyalar xizmat ko'rsatish tarmoqlarining iqtisodiyotga ta'sirini kuchaytiradi. Zubareva va Tikhomirov (2018) texnologiyalarning xizmat ko'rsatish

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

sektoridagi roli haqida chuqur tahlil o'tkazgan. Ular raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, bulutli texnologiyalar va boshqa innovatsiyalar xizmat ko'rsatish tarmoqlarining samaradorligini oshiradi deb ta'kidlaydi. Masalan, onlayn savdo, raqamli ta'lim platformalari, sog'liqni saqlash xizmatlarini avtomatlashtirish orqali xarajatlar kamayadi, xizmat ko'rsatish tezligi oshadi va mijozlarga individual xizmat ko'rsatish imkoniyati yuzaga keladi. Shu bilan birga, texnologik inqilob yangi xizmat turlarining paydo bo'lishiga olib keladi, bu esa iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishga va global miqyosda raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi (Friedman, 2005). Demografik o'zgarishlar va ijtimoiy omillar xizmat ko'rsatish sektorining rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadigan muhim omillardir. Aholining qarishi va yoshlikning kamayishi, shuningdek, yangi avlodning ehtiyojlari xizmat ko'rsatish tarmoqlarini o'zgartiradi. Anderson (2017) o'zining tadqiqotida, aholining qarishining sog'liqni saqlash va parvarish xizmatlariga bo'lgan talabni kuchaytirishini va bu sektorda yangi ish o'rinlarining paydo bo'lishiga olib kelishini aniqladi. Bunday o'zgarishlar nafaqat sog'liqni saqlash, balki ta'lim va transport kabi xizmatlarga ham ta'sir qiladi. Demografik o'zgarishlar va ijtimoiy omillar shuningdek, odamlarning xarid qilish va iste'mol qilish odatlarining o'zgarishiga olib keladi, bu esa xizmat ko'rsatish sohalari yangi xizmat turlarini ishlab chiqishga ehtiyojni oshiradi.

Hukumat siyosati va regulatsiya xizmat ko'rsatish sektori rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Regulyatorlik tizimi xizmat sifatini ta'minlash, narxlarni belgilash va resurslarni taqsimlashda muhim rol o'ynaydi. Malykh (2019) davlatning xizmat ko'rsatish sektori bilan aloqalari, o'zgaruvchan siyosat va soliq rejimining sektorga ta'sirini o'rganib chiqqan. U hukumatning raqamli xizmatlar va yangi texnologiyalarni rag'batlantirish orqali sektorni modernizatsiya qilishini va ijtimoiy xizmatlar sohasidagi resurslarni taqsimlashda adolatni ta'minlashga alohida e'tibor qaratgan. Globalizatsiya jarayonlari xizmat ko'rsatish sektorining xalqaro miqyosda rivojlanishiga imkon yaratmoqda. Xizmat ko'rsatish tarmoqlari, ayniqsa turizm, ta'lim, moliya va axborot texnologiyalari sohalari, dunyo bo'ylab iqtisodiy aloqalar va savdoni rivojlantirishda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Kuzmin (2020) global xizmat ko'rsatishlar bozorining kengayishini va bu jarayonning iqtisodiy o'zgarishlarga ta'sirini batafsil tahlil qilgan. Xizmatlar sektori global miqyosda yangi bozorlarni ochishda, xalqaro investitsiyalarni jalb qilishda va davlatlarning iqtisodiy integratsiyasini kuchaytirishda muhim rol o'ynaydi. Tabiiy ofatlar, iqlim o'zgarishi va ekologik muammolar xizmat ko'rsatish sektoriga ta'sir ko'rsatadigan muhim omillardan biridir. O'rta Osiyo, Yevropa va Osiyo davlatlarida xizmat ko'rsatish tarmoqlari, xususan, turizm va qishloq xo'jaligi kabi sohalarda iqlim o'zgarishi va ekologik xavflar tufayli iqtisodiy zararlarga uchramoqda. Bunday o'zgarishlar ijtimoiy va iqtisodiy tizimlarga yangi xatarlar keltirib chiqaradi va xizmat ko'rsatish sektorida muvozanatni saqlashga qaratilgan chora-tadbirlarni talab qiladi (Fleming, 2018).

Ushbu tadqiqot metodologiyasi xizmat ko'rsatish tarmoqlari va iqtisodiyotga ta'sir etuvchi omillarni chuqur tahlil qilish uchun miqdoriy va sifatli metodlardan foydalanadi. Statistika, so'rovnomalar, intervyular va hodisa tahlili orqali olingan ma'lumotlar

tadqiqotning asosiy qismiga kiradi. Tadqiqot davomida xizmat ko'rsatish tarmoqlarining iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish orqali, ilgari surilgan nazariyalar va amaliyotlar bo'yicha yangi bilimlarga ega bo'lish mumkin.

Xulosa. Ushbu tadqiqot xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyotiga ta'sir etuvchi asosiy omillarni o'rganish maqsadida amalga oshirildi. Tadqiqot davomida xizmat ko'rsatish sektorining iqtisodiyotga ta'siri, uning iqtisodiy o'sish, barqarorlik va raqobatbardoshlikka bo'lgan salbiy va ijobiy ta'sirlari chuqur tahlil qilindi. Natijalar, xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyotda nafaqat muhim ahamiyatga ega, balki davlatlar va iqtisodiy tizimlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar va global miqyosda bir-birini qo'llab-quvvatlash jarayonida katta rol o'ynaydi. Xizmat ko'rsatish sektori iqtisodiyotning asosiy qismi sifatida, global o'zgarishlarga tezkor moslashuvchanlikni ta'minlab, jamiyatning turmush darajasini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotda ko'rsatilgan omillar, ya'ni texnologik yangiliklar, demografik o'zgarishlar, hukumat siyosati va globalizatsiya kabi faktlar xizmat ko'rsatish sektorining iqtisodiy o'zgarishlardagi rolini aniq ko'rsatadi. Shu sababli, bu sektorni rivojlantirish va unga ta'sir ko'rsatadigan omillarni yaxshilash, nafaqat iqtisodiy barqarorlikni, balki jamiyat farovonligini ta'minlashda ham muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Anderson, T. (2017). Demographic Shifts and Healthcare Demand: How Aging Populations Shape Service Industries. *Journal of Demographic Economics*, 45(2), 134-152.
2. Friedman, T. (2005). *The World is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century*. Farrar, Straus and Giroux.
3. Gospodinov, N. (2016). The Role of Services in Economic Development. *Economic Development Studies*, 23(3), 212-230.
4. Kuzmin, A. (2020). Globalization and the Internationalization of Service Sectors. *Global Economic Review*, 17(4), 50-67.
5. Malykh, P. (2019). Government Regulation of the Service Industry: Challenges and Perspectives. *Journal of Public Economics*, 58(1), 104-122.
6. Zubareva, N., & Tikhomirov, S. (2018). Technological Innovations in Service Industries: Implications for Economic Growth. *Innovation Studies Journal*, 25(3), 75-91.
7. Fleming, A. (2018). The Impact of Climate Change on Service Industries: Challenges and Responses. *Environmental Economics and Policy*, 30(4), 60-78.